

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060201

DOM
2019-05-24
Stockholm

Mål nr
M 6807-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-07-05 i mål nr M 4097-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Värmlands län

Motpart

J.B.

Ombud: Advokat V.F.

SAKEN

Föreläggande att ansöka om tillstånd för vattenverksamhet vid Knappåsdammen i Hagfors kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Värmlands läns beslut den 11 oktober 2016, dnr. 535-4696-2014; dock att ansökan ska göras inom 18 månader från dagen för denna dom och att föreläggandet inte ska vara förenat med något vite.

Dok.Id 1416046

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Värmlands län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska fastställa länsstyrelsens beslut om föreläggande.

J.B. har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har i huvudsak anfört detsamma som i underinstanserna och sammanfattningsvis tillagt följande: Knappåsdammen existerar fortfarande och dämmer vatten. Dammen är en tillståndspliktig vattenanläggning och den uppdamning och reglering av vattnet som ett bibehållande av dammen innebär utgör tillståndspliktig vattenverksamhet. J.B. är ansvarig för och saknar giltigt tillstånd för dammen och den vattenverksamhet som bedrivs där. J.B. har under lång tid allvarligt åsidosatt sitt underhållsansvar för dammen. Länsstyrelsen saknar möjlighet att i sin tillsyn, på annat sätt än genom ett föreläggande som det aktuella eller om utrivning av dammen, vidta de åtgärder som krävs för att dammen och den vattenverksamhet som bedrivs där ska vara förenliga med miljöbalken och ramdirektivet för vatten. Även om länsstyrelsen har valt att förelägga J.B. att ansöka om tillstånd eller lagligförklaring bör J.B. kunna möta föreläggandet genom att i stället ansöka om tillstånd för att riva ut vattenanläggningen. Länsstyrelsen har haft fog för att förelägga J.B. på det sätt som skett. Ett sådant föreläggande kan inte anses oproportionerligt.

J.B. har, utöver det som redovisats i mark- och miljödomstolens dom, sammanfattningsvis anfört följande: Knappåsdammen existerar inte längre. Det har tidigare funnits en damm med visst utseende och konstruktion på platsen. Vid de arbeten som Räddningstjänsten utförde 2012 tillfördes området stora mängder krossade bergmassor. På fotografierna som togs i samband med det syns inte några spår efter själva dammkonstruktionen utan endast de aktuella massorna i vattendraget. Därefter har J.B. 2013 vidtagit åtgärder för att vattnet ska rinna mer

obehindrat genom området. Resultatet av båda åtgärderna är att Knappåsdammen har upphört att existera. Det förekommer inte längre någon verksamhet på platsen och det som nu finns där kan inte anses utgöra något vandringshinder. Under rådande förhållanden är det aktuella föreläggandet inte rimligt. De mindre frågor för närboende som kan tänkas uppkomma kan hanteras av länsstyrelsen inom ramen för dess uppdrag som tillsynsmyndighet.

Parterna har åberopat viss skriftlig bevisning.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit syn i målet.

Mark- och miljööverdomstolen ska pröva om länsstyrelsen har haft grund för att förelägga J.B. att ansöka om lagligförklaring enligt 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken alternativt tillstånd enligt miljöbalken för bibehållande av Knappåsdammen respektive tillstånd enligt miljöbalken för bedrivande av vattenverksamhet vid dammen.

J.B. har bl.a. invänt att Knappåsdammen inte längre existerar och att det inte bedrivs någon verksamhet på platsen.

Begreppet damm definieras i 11 kap. 4 § miljöbalken som en vattenanläggning vars syfte är att dämna upp eller utestänga vatten eller blandningar av vatten och annat material. Enligt samma bestämmelse är en vattenanläggning en anläggning som har kommit till genom en vattenverksamhet, tillsammans med manöveranordningar som hör till en sådan anläggning. I 3 § samma kapitel finns vidare en definition av begreppet vattenverksamhet. Där anges att med vattenverksamhet avses i kapitlet bl.a. uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde (punkten 1), fyllning eller pålning i ett vattenområde (punkten 2) eller en annan åtgärd i ett vattenområde som syftar till att förändra vattnets djup eller läge (punkten 5).

Det är ostridigt i målet att det tidigare funnits en damm med stenmurverk och träkonstruktion på platsen samt att ett dammbrott inträffade i juli 2012 som medförde att räddningstjänsten tippade ett antal lastbilsflak med sten i vattenområdet. Mark- och miljööverdomstolen kunde vid synen iaktta att det på platsen i vattendraget finns en hög med stenar samt rester av det tidigare murverket och en tvärställd stock.

Domstolen kunde vidare konstatera att stenarna och stocken har en dämmande effekt. Av utredningen framgår också att stenmassorna fylldes i dammläget för att skapa en tröskel och därigenom förhindra en okontrollerad utströmning från Busjön, dvs. för att bibehålla en dämmande effekt. Den anläggning som finns på platsen har tillkommit genom vattenverksamhet. Anläggningen utgör således en vattenanläggning vars syfte är att dämna upp vattnet. Enligt definitionen i 11 kap. 4 § miljöbalken är vattenanläggningen alltså en damm. Den dämning som sker vid dammen är en åtgärd som syftar till att förändra vattnets djup eller läge och utgör vattenverksamhet enligt definitionen i 11 kap. 3 § punkten 5 miljöbalken.

I 11 kap. miljöbalken finns bestämmelser om tillståndsplikt för vattenverksamhet. Tillsynsmyndigheten ska vidta de åtgärder som behövs för att syftet med bl.a. bestämmelserna om tillståndsplikt för vattenverksamhet säkerställs och får därvid besluta om förelägganden och förbud. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas (26 kap. 1 och 9 § miljöbalken).

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i länsstyrelsens bedömning att J.B. inte har visat att det finns erforderligt tillstånd för den vattenverksamhet som pågår vid Knappåsdammen. J.B. har inte heller visat att anläggningen tillståndsprövats eller att den har lagligförklarats. Länsstyrelsen har därför som tillsynsmyndighet haft grund för att ingripa mot J.B. genom ett föreläggande som det beslutade. Ett sådant föreläggande kan inte anses mer ingripande än vad som behövs. Föreläggandet bör dock inte förenas med vite.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Anna Tiberg, f.d. tekniska rådet Bengt Jonsson samt hovrättsråden Mikael Hagelroth och Birgitta Bylund Uddenfeldt, referent.

Föredragande har varit Malin Blohm.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-07-05
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 4097-16

KLAGANDE

J.B.

Ombud: Advokat V.F.

MOTPART

Länsstyrelsen i Värmlands län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Värmlands läns beslut den 11 oktober 2016 i ärende nr 535-4696-2014, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att ansöka om dels lagligförklaring eller tillstånd för bibehållande av Knappåsdammen i Hagfors kommun, dels tillstånd för drift av vattenverksamhet avseende samma damm.

DOMSLUT

Med bifall till överklagandet upphäver mark- och miljödomstolen länsstyrelsens föreläggande från den 11 oktober 2016, dnr. 535-4696-2014.

Dok.Id 355525

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Värmlands län (länsstyrelsen) beslutade den 11 oktober 2016 att förelägga J.B. att, vid ett vite om 100 000 kronor, inom 18 månader från delfåendet av beslutet dels ansöka om lagligförklaring eller tillstånd för bibehållande av Knappåsdammen, dels ansöka om tillstånd för bedrivande av vattenverksamhet vid samma damm.

Länsstyrelsen beslutade vidare att förena föreläggandet med ett löpande vite om 75 000 kr för varje period om 6 månader som åtgärderna inte utförts samt att beslutet ska gälla omedelbart även om det överklagas.

YRKANDEN M.M.

J.B. har överklagat länsstyrelsens beslut och har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva länsstyrelsens samtliga beslut. Han har även hemställt om att domstolen ska företa syn på platsen. Till stöd för sin talan har han anført i huvudsak följande.

Knappåsdammen existerar inte längre varför föreläggandet inriktar sig på en påstådd vattenverksamhet som inte längre bedrivs. Han köpte fastigheten år 2004. En liten del av fastigheten gränsar till vattenområdet och på denna plats har det tidigare legat ett vattenkraftverk. Det har inte bedrivits någon produktion i vattenkraftverket på mycket lång tid. Kraftverket är utrivet sedan länge och idag konverterat till en sommarstuga som ägs av en dansk medborgare.

Knappåsdammen var en damm belägen nedanför den bro (del av väg 239) som går över vattendraget. Dammen var tidigare konstruerad av massor bestående av berg som hade lagts upp för att skapa en damm. Vattnet har därefter, via en mindre kanal, letts till det tidigare kraftverket. Förutom stenmassor fanns i dammen även träkonstruktioner som förr i tiden troligen har gjort det möjligt att reglera vattentillförseln till kraftverket nedströms. När han köpte fastigheten fanns det inte mycket kvar av dammen. Den tanke han tidigare haft om att anlägga ett nytt vattenkraftverk har han frånfallit eftersom det kunde konstateras att en sådan lösning skulle bli allt för kostsam med tanke på hur mycket kraft som skulle kunna produceras.

Ett dammbrott inträffade år 2012. Länsstyrelsen tillsåg att åtgärder vidtogs med stöd av 11 kap. 16 § miljöbalken. Åtgärderna bestod i att massor tillfördes för att säkerställa att nya genombrott inte kan ske samt att schaktarbeten genomfördes så att vattnet ska rinna så obehindrat som möjligt. Länsstyrelsen har därefter varit i kontakt med honom om att arbetena inte har varit tillräckligt effektiva då boende kring sjön har klagat på höga vattennivåer. Detta ledde till att han år 2013 vidtog vissa ytterligare åtgärder vid den förra dammen och såg till att vattnet kunde passera området lättare.

Arbetena under 2012 och 2013 måste anses innebära att Knappåsdammen numera är utriven. Åtgärderna skedde inom ramen för vad länsstyrelsen har gett befogenhet till och som faller under 11 kap. 16 § miljöbalken. Åtgärderna har därmed inte varit tillståndspliktiga. Vattnet strömmar idag på ett naturligt sätt och det sker inte någon dämning alls. Det finns heller inte någon möjlighet att reglera vattnet. Det enda som idag vittnar om att det har varit en damm är resterna på land. I vattnet finns i grunden inga spår efter dammen.

Om han skulle följa föreläggandet innebär det att han måste skapa en ny damm som han saknar behov av vilket torde var i direkt strid med vad myndigheten tidigare har gett uttryck för som deras ståndpunkt i liknande ärenden. Det kan ifrågasättas om föreläggandet ligger inom ramen för länsstyrelsens befogenheter då de i praktiken begär att han ska skapa en vattenverksamhet.

Grunden att verksamheten måste genomgå prövning för att länsstyrelsen ska kunna bedriva tillsyn saknas i detta fall. Den tillsyn som kan tänkas behövas torde omfatta hur pass väl den närliggande sjön avvattnas. Detta är skeenden som måste anses ligga inom vad som kan beskrivas som så gott som naturliga flöden. Några villkor behövs inte för denna verksamhet.

Länsstyrelsen har bestritt yrkandet och har till stöd för sin talan anfört bland annat följande.

Dammen existerar och vattenverksamhet i form av dämning bedrivs i dammen. Dammen framgår av de fotografier som finns i länsstyrelsens protokoll över den syn som företogs den 17 juni 2014. Vad J.B. menar är en ny damm är en återuppbyggnad av en tidigare anläggning. Att dammens läge (möjligen) skiljer sig något från det tidigare läget och att den består av nytt material bör inte innebära att det ska anses vara fråga om en ny damm eller att J.B. annars inte ska anses vara ansvarig för dammen. Mark- och miljödomstolen har i tidigare avgöranden ansett att en förändring av en damms läge inte medfört att det ska anses vara fråga om en ny damm. Argumenten om att dammen inte existerar eller är utriven är således inte hållbara.

Om J.B.s argumentation skulle godtas blir frågan om räddningstjänsten, som i sådant fall får anses ha anlagt den nya dammen utan erforderligt tillstånd i samband med dammbrottet 2012, har ådragit kommunen det fortsatta ansvaret för dammen och kommunen till följd härav måste ansöka om tillstånd för dammen eller riva ut den. En sådan ordning framstår inte som rimlig. Incitamentet för landets räddningstjänster att vidta motsvarande nödgärder, som de som vidtogs i samband med dammbrottet 2012, i syfte att förhindra skador skulle i sådant fall kraftigt undermineras, vilket framstår som mindre ändamålsenligt. Sådana förändringar i ägarförhållandena avseende dammar kan normalt inte heller vara önskvärda, varken för kommunen, dammägaren, fastighetsägaren eller andra sakägare.

Det är uppenbart att dammen fortfarande var en damm innan dammbrottet skedde. Dammen dämmer också vatten idag och dämning omfattas av definitionen för vattenverksamhet i 11 kap. 3 § miljöbalken. Om dammen inte skulle ha någon dämmande effekt skulle uppströms belägna sjöar vara avsänkta och någon nivåskillnad skulle inte finnas mellan vattnet på nedströmsidan och uppströmsidan på grund av dammen. Dammen uppfyller kriterierna för både en vattenanläggning och en damm enligt definitionerna i 11 kap. 4 § miljöbalken.

J.B. har genom yttrande anfört bland annat följande.

Den nivåskillnad som finns mellan "dammen" och nedomliggande fastigheter är inte så pass stor att det skulle leda till den avsänkning som länsstyrelsen uppger. Det räcker med att titta på nedomliggande fastigheter och deras för att konstatera detta; de ligger på ett sätt som medför att avsänkning inte alls skulle uppstå eller möjligen i en mindre omfattning. Sedan måste klargöras att nedströms "dammen" finns inga andra bostäder eller verksamheter, det rör sig om renodlade skogsfastigheter så några större värden skulle vid ett högt flöde inte påverkas.

I detta fall är det fråga om en "verksamhet" som är oerhört begränsad även om man skulle anse att dammen fortfarande existerar. Det är således en situation som skiljer sig väsentligt från tidigare avgöranden på området. Det går inte att, såsom Länsstyrelsen synes göra, dra likhetstecken mellan detta ärende och övriga ärenden.

Regeln i 26 kap. 9 § MB innehåller en skrivning om proportionalitet för att inte för omfattande åtgärder ska vidtas än de som är motiverade, vilket inte länsstyrelsen ens har övervägt i detta fall. Att ansöka om tillstånd för den påstådda dammen skulle medföra mycket stora kostnader för honom, kostnader som han aldrig kan få tillbaka eftersom någon inkomstbringande verksamhet inte bedrivs vid "dammen". Till detta ska kopplas det faktum att det i grunden inte kan anses erfordras en tillståndsansökan.

Länsstyrelsen har möjlighet att utöva tillsyn utan att tillstånd finns. Att motsatsen skulle föreligga, d.v.s. att myndigheten inte kan utöva tillsyn och varför det i sådant fall förhåller sig på detta sätt har Länsstyrelsen inte klargjort.

I bevisyfte har J.B. gett in ett antal fotografier av den påstådda dammen, tagna den 22 november 2016.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen anser att handlingarna med fotografier i målet är tillräckliga för att kunna bedöma målet och att syn på platsen är obehövligt.

Tillämpliga bestämmelser framgår av länsstyrelsens beslut.

Den huvudsakliga frågan i målet är om Knappåsdammen, som är belägen på fastigheten XX, utgör sådan vattenverksamhet som kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken. Endast i ett sådant fall – om det saknas tillstånd för verksamheten – har det funnits fog för länsstyrelsen att med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken ingripa på ett sätt som nu är i fråga.

Det är i målet ostridigt att det, vid tiden innan dammgenombrottet år 2012, fanns en damm (benämnd Knappåsdammen) på fastigheten och att säkerhetshöjande åtgärder utfördes med stöd av 11 kap. 16 § miljöbalken efter dammgenombrottet. Enligt J.B. medförde dessa åtgärder, tillsammans med de åtgärder som utfördes under år 2013 för att vattnet bättre skulle passera genom Knappåsdammen, att dammen revs ut varför den inte längre existerar. Tidigare bestod Knappåsdammen enligt J.B. av stenmassor och en träkonstruktion, vilken troligen har gjort det möjligt att reglera vattnet till det kraftverk som tidigare fanns nedströms anläggningen.

Vid en jämförelse mellan de fotografier som har tagits vid länsstyrelsens platsbesök den 17 juni 2014 och de fotografier tagna den 22 november 2016 som J.B. har gett in, konstaterar domstolen (oaktat att vattennivån synes vara högre på de bilder som J.B. har gett in) att åtgärder tycks ha vidtagits i syfte att und-vika dämning. Någon åtgärd som syftar till att förändra vattnets djup eller läge synes inte längre vidtas på platsen. Vidare verkar resterna av den träkonstruktion som syns på fotografierna från länsstyrelsens platsbesök inte längre finnas kvar, annat än på land, och vattnet synes efter länsstyrelsens tillsynsbesök ha fått ett ökat flöde. Då i sammanhanget de delar av Knappåsdammen som har påverkat vattenförhållandena förefaller vara utrivna bedömer mark- och miljödomstolen att någon sådan påverkan av de kvarvarande resterna av dammkonstruktionen inte sker på de hydro-logiska förhållandena. Domstolen kan heller inte se att en tillstånds-/laglighetsprövning skulle medföra någon beaktansvärd ändring. Vid behov kan de justeringar som krävs i vattendraget hanteras inom ramen för länsstyrelsens tillsyn. En domstolsprövning framstår därför som föga angelägen. Vid dessa förhållanden får länsstyrel-

sens föreläggande anses vara mer ingripande än vad som behövs (jfr. 26 kap. 9 § miljöbalken). Länsstyrelsens beslut ska därför upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 26 juli 2017.

Susanne Lindblad

Roger Ödmark

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Susanne Lindblad, ordförande, och tekniska rådet Roger Ödmark. Föredragande har varit beredningsjuristen Ylva Johansson.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.